

Gintarė ADOMAITYTĖ

STIPRESNIS UŽ NAKTIES AUDRĄ

APIE RAŠYTOJĄ JACKĄ LONDONĄ

1876 METŲ SAUSIO 12 DIENĄ SAN FRANCISKE, JAV–1916 METŲ LAPKRIČIO 22-ĄJĄ GLEN ELENOJE, JAV

Rašytojos Gintarės ADOMAITYTĖS esė apie garsų XIX a. pabaigos–XX a. pradžios amerikiečių rašytoją Jacką LONDONĄ (tikr. John Griffith Chaney, 1876–1916), kuris lietuvių skaitytojams pažįstamas iš romanų „Jūros vilkas“, „Baltoji iltis“, „Martinas Idenas“, „Mėnulio slėnis“, „Smokas Belju“ bei daugelio novelių, apysakų ir apsakymų.

STRONGER THAN A NIGHT STORM

This essay by the writer Gintarė ADOMAITYTĖ looks at Jack LONDON (his real name was John Griffith Chaney, 1876–1916), a famous 19th and 20th-century American writer, who is well known to Lithuanian audiences from novels such as The Sea-Wolf, White Fang, Martin Eden, The Valley of the Moon, Smoke Bellew, and many other novellas and short stories.

Tūkstantis žodžių kiekvieną dieną – tūkstantis... Tokią pareigą sau skyrė rašytojas Jackas (Džekas) Londonas. Nesvarbu, ką veikė vakar, nesvarbu, ką rengiasi atlikti šiandien – visada tūkstantis! Tartum stovėtų prie konvejerio, prie staklių.

Gal tas nuolatinis tūkstantis kaltas, kad retskykais Londonas yra pavadinamas rašytoju vertelga ar šiek tiek švelniau – komerciniu rašytoju.

Gal ir komercinis. Kita vertus, parašė tokių kūrinių, iš kurių meistriskumo – tik semkis. Kupini romantikos, narsos, ryžto, pasakojantys apie stiprias asmenybes – moteris ir vyrus, gailestingi atstumtiesiems, reiklūs išrinktiesiems, – tokie yra Londono rašymai.

Jis pats – mįslinga, neatspėta asmenybė. Margas buvo jo gyvenimas, margi ir raštai. Ne vienam įtakingi, svarbūs, įsimintini.

Kodėl ir kaip prisiminiau Jacką Londoną?

Prieš keletą metų lankiausi vienoje Aukštaitijos mokykloje, jos bibliotekoje. Kaip tik tą dieną šeštokė (jos vardas Eglė) sulaukė geidžiamos knygos. Ji pagaliau gražinta, ta „Baltoji iltis“.

„Baltoji iltis“... Prisiminimai apie kadaise skaitytą knygą lydėjo mane visą kelią – iki pat namų. Skystoki prisiminimai, tiesą sakant... Jau kitą dieną ir aš keliavau į biblioteką, tos ilties ieškoti.

Radau. Kokia laimė, kad radau knygą „Baltoji iltis“ mainų lentynoje – ten, kur paliekamos neberekalingos knygos.

Parsinešiau ją namo. Godžiai skaičiau. O jau po to panirau į kitas Londono knygas, galų gale – ir į jo gyvenimą.

Autobiografinė knyga „Džonas Miežius“ (Margi raštai, 2011), Jameso L. Haley „Vilkas“ (Gimtas žodis, 2013), Irvingo Stone'o „Raitas jūreivis“ (Vaga, 1968) – štai mano esminiai šaltiniai, štai knygos vedlės, padėjusios nepaklysti internete, apie Londoną pateikiančiame gausius klodus.

Literatūrinėse dirbtuvėse, seminaruose apie Jacką Londoną pasakojau bent kelis kartus. Skaitytojų – ir garbaus amžiaus, ir paauglių – klausimai padėjo susivokti, kuo tas Vilkas, tas raitas jūreivis gali būti įdomus ne tik man, bet ir kitiems.

DEIVĖ

Pasakojimą pradėsiu nuo moters, kurią Jackas Londonas vadino savo deive.

Deja, tai ne Londono mama. Ne sesuo, ne auklė, net ne mylimoji ar žmona.

Buvo 1885 metai, kai dešimtmetis Londonas pravėrė Oklendo viešosios bibliotekos duris. Tie metai, kai jo patėvis atsisakė ūkininkavimo ir – savo laimei ar nelaimei – tapo miestiečiu.

Skaityti dešimtmetis Londonas jau ir mokėjo, ir mėgo, tačiau knygų jam stigo. Tebuvo radęs penkias, kurias galėjo ilgiau pasilaikyti. Stipriausią išpūdį paliko Vidos (Ouida) romanas „Sinja“ – Viktorijos epochos kūrinys, pasakojantis apie italų kaimo vaikinuką, tapusį žymiu kompozitoriumi.

Dešimtmetis Londonas lig šiol nežinojo, kad pasaulyje esama bibliotekų. Net neįtarė, kad vienoje vietoje gali būti sukaupta tiek knygų. Ir visas jas leidžiama skaityti – nemokamai...

Ten sutiko Iną Coolbrith (Kulbrit), dailią, orią keturiasdešimt penkerių metų bibliotekininkę, čia pat suvokusią: atėjo tikras skaitytojas. Labiausiai tas skaitytojas troško pasakojimų apie jūras, nuotykius, keliones, atradimus – ir bibliotekininkė tokių knygų jam rasdavo. Knygos Londoną įtikino: Oklendas – tinkama vieta ištrūkti į platųjį pasaulį.

Jis skaitė daug, godžiai. Skaitė mokykloje per pertraukas, kai kiti žaisdavo, skaitė net eidamas namo. Ir namuose skaitė – prie pietų stalo valgydamas ir jau pavalgęs, lovoje prieš miegą. Pasak bibliotekininkės, jis buvo neprižiūrimas, nuskuręs, pakumpęs vaikas. Drovus, nemėgęs pasakoti nei apie save, nei apie savo šeimą, bet ir ryžtingas, drąsos sėmėsis iš knygų.

Jis skaitė iki nervinio išsekimo net ir tada, kai ėmėsi darbų. O ėmėsi jų nuo vienuolikos metų: laikraščių išnešiotojas, ledų pardavėjas, saliuonų ir parkų šlavėjas, kėglinės patarnautojas, menko laivelio savininkas, konservų fabriko darbininkas – jis kartais pavargęs ant knygos užmigdavo. Nubusdavo lydimas klausimo: ar verta taip kankintis, kad nebeturėtum jėgų skaityti?

Ilgėjosi bibliotekos. Ne tik knygų. Rūpėjo kalbėtis su bibliotekininke, švelniai pakreipiančia jį rimtesnio skaitymo link, patariančia per savaitę perskaityti bent dvi knygas.

Kas ji, ta moteris, kurią gerokai vėliau Londonas laiškuose aukštins? „Niekam namuose nerūpėjo, ką aš skaitau. Aš buvau nekantrus, ištroškęs, išalkęs vaikas. Jūs man buvote deivė“, – rašė jis Inai 1906 metais.

Jos tikrieji vardai ir pavardė Josephine (Ina) Donna Smith, ji – mormonų patriarcho atstumta anūkė. Coolbrith – tai mamos mergautinė pavardė, tapusi Inos literatūriniu pseudonimu. Geroji bibliotekininkė buvo tik trylikos, kai pirmą kartą valstijos spauda publikavo jos eiles. Gerokai vėliau ji tapo Kalifornijos poete laureate.

Kritikai teigė, kad jos poezija – nelyg levandų arbata. Kaip manote, komplimentas ar ne?

Kuo tikriausias komplimentas yra tas, kad dirbdama bibliotekoje ji augino du pasauliui žinomus žmones: rašytoją Jacką Londoną ir šokėją Isadorą Duncan.

PIRMOJI IR PASKUTINĖ PROGA

Heinold's First and Last Chance (Heinoldo pirmoji ir paskutinė proga) – štai kokią pavadinimą ilgainiui gavo tas Oklendo prieklauskos baras. Jūreiviai ten galėjo išmesti pirmą taurelę – tik grįžę iš kelionės. Arba paskutinę – iškeliaudami.

Prieklauka traukė Londoną. Ir baras. Gal labiausiai traukė jo savininkas Heinoldas, Pensilvanijos vokietis, sugebėjęs išvelgti, kad jaunasis jo klientas – ne šiaip paauglys, trokšantis suaugusiųjų pripažinimo. Bare būta knygų. Penkiolikmetį Londoną labiausiai viliojo storas žodynas ant palangės. Jame jis tiesiog paskędavo, negirdėdavo ir nematydavo aplink sėdinčių triukšmingų vyrų, nesigilindavo į bare sudaromus sandorius.

Jau tada, penkiolikos, jis buvo tituluojamas jūreiviu.

Buriuoti jį išmokė patėvis. Vėliau ir pats įsigijo menką laivelį. Rimtesniam laivui pinigų paskolino žindyvė Virginija Prentiss. Ta juodaodė moteris apleistą vaiką mylėjo labiau nei mama. Kai tikroji motina iš Jacko nepailsdama reikalavo pinigų, kai tikrino kiekvieną sunkiai uždirbtą jo grašį, žindyvė drąsiai skolino savo santaupas. Ji prižiūrėjo Jacką dar kūdikį – tada, kai Londonų šeima gyveno ūkyje. Vėliau, jau nebesamdama, vis tiek jautė pareigą juo rūpintis, tikėti kiekvienu jo žingsniu.

Žingsniai buvo rizikingi: jaunasis Londonas tapo austrių piratų. Kitaip tariant, drąsiai naktimis vagiliavo austrių saugyklose. Ne vienas... Tokių piratų anuomet būta daug. Po devynių piratavimo mėnesių Londonas kryptį ryžtingai pakeitė: tapo austrių piratų gaudytoju. Vėliau, Heinoldo padedamas, bare „Pirmoji ir paskutinė proga“ sudarė rimtą tikro jūrininko sandorį: išplaukė į ruonių medžioklę Beringo jūroje tristiebe škuna geram pusmečiui.

Pinigų šeimai parvežė – taip. Dar daugiau parsivežė įspūdžių. Begalę medžiagos būsimiems romanams ir apsakymams.

BURTININKĖ IR VALSTIETIS

Bibliotekininkė, auklė, baro savininkas – lemtingi Jacko žmonės.

Ko gera, dabar jau pats laikas papasakoti, kas buvo tikrieji Jacko tėvai.

Jack London. Hulton Archive, Getty Images

Mama Flora – fortepijono mokytoja ir spiritistė. Ji rengdavo tuo metu itin madingus seansus, kuriuose patiklūs žmonės kviesdavo mirusių žmonių dvasias. O dar ji mėgo lošti įvairiausiose loterijose, imtis rizikingų verslų.

Amžininkai teigia, kad Jacko patėvis Londonas buvo gabus ūkininkas. Jis augino gardžias daržoves, gana pelningai jas pardudavo, buvo gerbiamas prekeivių ir pirkėjų. Deja, Florai visa tai atrodė nuobodu. Verslas, jos nuomone, augo per lėtai. Jei ne jos „verslios“ idėjos, jei ne nuolat byrantys sumanymai, jei ne naivus pasitikėjimas sukčiaujančiais „partneriais“, šeima būtų gyvenusi kur kas sočiau. Bent jau nebūtų prireikę nutraukti gabaus Jacko mokslų, siųsti jo į konservų fabriką...

Patėvį Jackas mylėjo. Gyvenimo aprašymuose minėjo jį kaip tikrą tėvą. Mylėjo ir abi jo dukras – Idą ir Elizą... Patėvio sveikata silpo, tačiau šilti jausmai posūniui – ne.

O tikrasis tėvas, kas jis?

Didysis San Francisko žemės drebėjimas 1904 metais sunaikino archyvus, tad nežinoma, ar Londono tėvai buvo susituokę, ar gyveno susieti vien meilės ryšio.

Williamas Chaney save titulavo astrologijos profesoriumi. Jis skaitė paskaitas apie anapusinius pasaulius, jis spaudoje propagavo okultizmą, jis keliavo po visą Ameriką ir... patyrė daug – begalę meilės istorijų.

Florą paliko besilaukiančią kūdikio – Jacko. Net neįtardamas, kad isteriškoji, reikloji partnerė pagimdys ryžtingą vaiką, daug kuo į jį panašų ir... gerokai nei jis įžymesnį.

Jackas tėvo bandė ieškoti. Rašė jam laiškus, prašydamas patvirtinti tėvystę. „Profesorius“ tėvystės kategoriškai atsisakė. Pasak jo, gyvendamas su Flora buvo toks nelaimingas, kad apsirgo impotencija, tad vaikas tikrai ne jo.

Chaney ir Londono gyvenimų tyrinėtojai teigia, kad tarp „profesoriaus“ ir rašytojo būta daugybės panašumų.

Matyt, nei sėkmingi spiritizmo seansai, nei okultizmo partirtys, nei publikos ar skaitytojų meilė nepadėjo „profesoriui“ suvokti svarbiausio: galėjo turėti mylintį sūnų. Jei tik būtų suteikęs jam pirmąją progą...

UŽ TUOS, KURIE KELYJE

Tokia ar anokia buvo Jacko mama, vis dėlto ji – būtent ji – rado laikraštį, skelbiantį rašinių konkursą. Būtent jį įkalbėjo

sūnų dalyvauti konkurse. Jackui buvo skirta pirmoji premija – 25 doleriai. Jis, mokėsis kad ir uoliai, bet su pertraukomis, apilenkė žinomų universitetų studentus. „Taifūnas prie Japonijos krantų“ – taip jis pavadino savo novelę, svarbųjį kūrinį. Laimėjimas skatino rašyti dar.

Rašymui reikėjo laisvės. Ir jis iškeliaivo kur akys mato – naujų įspūdžių ieškoti. Prekiniais traukiniais nusibastė iki Kanados – vaikataudamas, elgetaudamas. Gyvendamas iš kitų malonės.

Grįžęs namo iškeliaivo dar kartą. Šįsyk į Aliaską, ieškoti aukso. Jo nerado, bet aukso gyslą, ilgokai maitinusią jo kūrybą – taip.

Plaukiojimas banginių medžiotojų laivu, kelionės traukiniais per visą Ameriką, žiemojimas atšiaurioje Aliaskoje – ar tai viskas, kas skatino rašyti? Anaipol. Skatino patirtys fabrikuose, aistringa meilė boksiui bei žirgams, karštos diskusijos socialistų ar bohemiškų menininkų sambūriuose. Žinoma, ir moterys, kartais mylėtos tik iš tolo, kartais – artimai.

„IDENAS – TAI AŠ“

Autobiografinėje knygoje „Džonas Miežius“ Londonas prisipažįsta: „Kritikai ne kartą man yra priekaištavę, kad vienas mano literatūrinių herojų, Martinas Idenas, pernelyg sparčiai tapo išsilavinusiu žmogumi. Esą paprastą jūreivį su pradiniu išsilavinimu aš per trejus metus paverčiau sėkmingu rašytoju. Kritikai sako, jog tai neįmanoma. Bet juk Martinas Idenas – tai aš!“

Romanas „Martinas Idenas“ ir tikrai gali tapti paguoda kiekvienam literatui, nesulaukiančiam pripažinimo. Londonas – kaip ir jo žymusis personažas Idenas – tik rašė ir rašė, tik siuntė ir siuntė apsakymus į Kalifornijos žurnalus, laikraščius, leidyklas. Nesulaukdamas atsako. O jei sulaukdamas – tai tik neigiamo.

Kol vieną lapkričio rytą į Londono namus pagaliau atkeliaavo laiškas, pranešantis, kad jo apsakymas „Už tuos, kurie kelyje“ publikuojamas, o honoraras – penki doleriai. Pripažinimo džiaugsmas pynėsi su nuoskauda – tik penki? Už kūrinį, uoliai rašytą penkis dienas?

Tų penkių dolerių užteko naujiems vokams, pašto ženkliams ir popieriui – kūriniai vėl keliavo į redakcijas ir sulaukdavo – pagaliau – palankių vertinimų. Honorarai augo. Apsakymas „Baltoji tyla“ nuskambėjo garsiai: kaip tik jis atvėrė Londonui duris į literatūrą. Ji, ta „Baltoji tyla“, visais laikais tituluojama pavyzdiniu Londono kūriniu.

1900 metai. Pavasaris. Londonas ir jo artimieji gali triumfuoti. Pirmoji knyga „Vilko sūnus“ sulaukia kuo palankiausių kritikų vertinimų. Apsakymų rinkinyje jiems įtinka viskas: šiaurės rūstybė ir jos poetika, nuotykiškai ir aukojimasis, tragizmas ir naivus komizmas.

Jackui dvidešimt ketveri, o jis – jau žymus, pripažintas rašytojas. Ir ne tik. Jis neseniai susituokė, jo žmona laukiasi...

Kas ji? Arba: kas jos, tos Londono merginos, moterys – tikrosios ir pramanytos?

MĒNULIO SLĒNYJE

Jeigu apie pramanytasias...

Jos stiprios, narsios, pasiaukojančios – tos Londono herojės (personažėmis vadinti per menka). Kai kurios nė nemano

aukotis, elgiasi tiesiog žiauriai, kaip ta gražuolė iš apsakymo „Po denio tentu“... Ir vis tiek ji trykšta narsa, grožiu ir savotišku orumu – tegu ir cinišku. Naurė iš Hikuero salos jau šešiasdešimtmetė močiutė, o vis tiek – atlaiko taifūną, beveik nušluojantį Hikuero salą Havajuose, patenka į negyvenamą salelę ir... narsiai parplaukia iš jos į gimtuosius namus, grąžindama šeimai tai, kas atrodė beviltiškai prarasta: sūnaus rastą ir kvailokai parduotą perlą. Londono moterys gali įkvėpti žygdarbiams – kaip „Jūrų vilko“ mokslingoji, narsioji pakeleivė Mod. Arba slapta taupyti savo maistą, kad paskutiniąsias atsargas atiduotų vyrui, o pati kilniai mirtų badu (indėnė Pasuka, apsakymas „Moters ištvėrmė“).

Jei apie tikrąsias...

Žmoną Londonui dovanojo... laidotuvės. Besie (Besė) gedėjo mylimojo. Jackas ją guodė, nors ir pats troško paguodos: ką tik išsiskyrė su sužadėtine, nesuvokusią jo meninių ambicijų, linkėjusių ne kūrybinės rizikos, o patikimos, pastovios tarnybos.

Romantikos tarp Bessie ir Jacko lyg ir nebūta. Draugystės? Lyg ir taip.

Bessie buvo savarankiška. Ji privačiai mokė matematikos, pas savo mokytinius dažniausiai numindavo dviračiu. Geros, liūdnos akys, ereliška nosis, žila sruoga tamsiuose plaukuose, nepuošnūs, patogūs drabužiai – taip apie ją rašo biografai. Rami, ori, tiesi – toks buvo jos būdas. Ji tikėjo Jacku – neabejojo jo talentu nei iki vestuvių, nei neilgą santuokinį laikotarpį, nei po skyrybų.

Jiedu tuokėsi tyliai, be iškilmių, o į povestuvinę trijų dienų kelionę išvyko dviračiais.

Po trejų metų Mėnulio slėnyje, Sonomos apygardoje, Glen Elenos miestelyje vasarojo menininkų komuna. Kartu su ja – ir Londonų šeima: mama, tėtis, dvi dukros. Ten Londonas vasarotojams skaitė „Jūrų vilko“ rankraštį ir... ten jis pranešė žmonai, kad laikas skirtis.

Charmian Kittredge (Čamien Kitridž) – tai didžioji, karštoji Londono meilė. Jo žmona. Jo mūza. Jo rankraščių perrašinėtoja mašinėlė. Galbūt ir redaktorė. Jo kelionių draugė – ne tik dviračiais, bet ir žirgais, laivais. Moteris, su kuria Londonas ryžosi paties statytu laivu apiplaukti pasaulį. Viso neapiplaukė, tačiau iki Havajų nukeliavo, o iš jų, ilgokai pailsėję, pasiekė ir Australiją.

Iki judviejų pažinties Charmian vertėsi savarankiškai. Šešias savaitės dienas dirbo sekretore ir... kaupė modernią (to meto moteriai pernelyg modernią) biblioteką. Skambino fortepijonu, dainavo, jodinėjo kalnuotomis vietovėmis – visai kaip vyras. Kažin ar kas nors ją yra vadinęs gražuole. Jausminga, temperamentinga, geisminga, viliojančia – taip. Sakytum, kuo tikriausia naujo – XX amžiaus moteris.

Bet... Ta moderni moteris retsykiais atrodė kuo tikriausia XIX amžiaus atstovė: mėgo tuščiai tauškėti, koketuoti, puoštis mezginiuotais kykais, rašyti salstelėjusius laiškus, dvelkiančius senų laikų sentimentais.

Ilgainiui jiedu apsigyvens Sonomoje, Glen Elenoje.

Ties pastaruoju vietovardžiu privalau stabtelėti. Glen Elenas – taip jis vadinamas lietuviškai išleistose knygose. Bet jei miestelis kadaise įkurtas moters garbei, jei pavadintas jos vardu, tai, matyt, Elenu vadinti nedera?

Glen Elenoje – Jacko Londono ir Charmian Kittredge kapas.

Tačiau į kapus dar neskubėkime. Dar privalau atsakyti į kelis klausimus, itin rūpėjusius mano seminarų klausytojams.

AR TIKRAI JIS...

Taigi, klausimai du. Pirmasis: ar tikrai jis buvo alkoholis? Antrasis: ar tikrai jis buvo socialistas?

Manoji karta įsivaizduoja, kad Londono ir alkoholizma, ir socializmą gerokai sustiprino sovietų propaganda.

Deja. Ir pats Londonas, ir jo biografai liudija: alkoholio per neilgą savo gyvenimą jis išgėrė daug.

„Džonas Miežius, arba Prisiminimai apie alkoholį“ – tai skaudi, atvira Londono autobiografinė knyga. Jis pasakoja, kad alkoholis jam niekada nebuvo skanus. Kur kas labiau mėgo saldumynus. Didžiausia jaunystės laimė – atsinešti daug knygų iš bibliotekos, prisipirkti saldumynų, likti vienam laive. Saldumynus čiulpdavo ilgai, neskubėdamas, mėgaujdamasis mažiausiu kąsneliu. Štai kokia buvo didžioji jaunojo jūreivio paslaptis...

Bet... „Visi keliai vedė į barą. Tūkstančiai takų, apipintų romantiškais nuotykiams, susikirsdavo bare ir iš ten pasklisdavo po visą pasaulį“, – rašo Londonas. Jis prisipažįsta norėjęs būti tikru vyru – bendrauti su savąja lytimi pagal to meto, tos vietos taisykles. Taigi, gerti būtina.

Gal keista, gal ne, bet vienintelė vieta, kurioje Londonas nepasigėdavo alkoholio – tai laivas. Jūra, vandenynas, jų paslaptys viliojo labiau, svaigino savaime.

Kas kita – sausuma, namai. Griežta, paties rašytojo sumanyta darbotvarkė sergėjo, neleido svaigintis rytais. Pirmąją taurę išlenkdavo tik pabaigęs savo kasdienį tūkstantį žodžių. Po pietų kelios taurės – kad apsvaigtų. Prieš vakarienę dar kelios – dėl nuotaikos.

Londonas lyg ir didžiuojasi, kad savo lovą visada rasdavo pats, kad niekada neprarasdavo atminties, kad sugebėdavo neprisigerti. Kita vertus, jaunas – dar nesulaukęs keturiasdešimties – prabyla apie ankstyvą savo senatvę: „Kojos nešioja mane nebe taip tvirtai kaip anksčiau, pašėlusio darbo ir orgijų laikais, kai nekreipdavau dėmesio į patemptas sausgysles, trūkusių raumenis ir išnarintus sąnarius. Niekada nebegalėsiu suptis svaiginančiame aukštyje, viena ranka laikydamasis už lyno ir išdidžiai manydamas, kad esu stipresnis už pasiutusią nakties audrą. Niekada nebegalėsiu bėgti paskui šunų kinkinį po bekraštes Arktikos platybės“.

Paskui kinkinį Londonas, suprantama, nebėgo. Tačiau parašė priešmirtinį šedevrą – sakytum, giesmę ar odę senatvei. Tai apsakymas „Kaip senovės argonautai“ – pasakojimas apie senelį Tarvoterį, keliantį rūpesčių šeimai: jis senas, jis labai senas, o tebesvajoja apie tolimus kraštus, keliones. Pasak jo vaikų, jau senelių, jis tiesiog iškvaišęs. Iškvaišėlis pabėga iš namų – iškeliauja į Klondaiką. Suprantama, kad aukso ieškotojams kelia pašaipa, ilgainiui peraugančią į pagarbą. Jis – senas sumanus vilkas, jis tiek visko išmano.

O kaip socializmas?

Taip, Londonas tikrai buvo veiklus socialistų partijos narys, niekada neskatinęs užgrobti kapitalistų turto. Jis visada norėjo lygių teisių, jis buvo didis išnaudojimo priešas.

Paradoksas: socialistas tapo žemvaldžiu. Glen Elenoje jis stengėsi diegti kitokį, jo manymu, pažangų ūkininkavimą – be

trašų augino vikius, avižas, veisė žirgus, o dar sumanė pasistatyti prašmatnų būstą – Vilko namą.

Nei samdiniai, nei kaimynai Vilko poreikių nesuprato. Manė, kad tai turtingo rašytojo įnoriai.

Kodėl sudegė Vilko namas? Sudegė tą naktį, kai visi darbai buvo baigti – beliko įsikraustyti. Manoma, kad kalti terpentinu permirkę skudurai. Darbininkai, blizginę kambarius, tuos skudurus paliko sumestus, jie užsiliepsnojo patys.

Gal taip, gal kitaip. Mįslės ir paslaptys lydėjo Londoną nuo gimimo iki mirties.

KALĖJIMAS TAMPA NAMAIS, JEI TIK TURI RAKTĄ

Šią frazę ištare ne Londonas, o jo bičiulis poetas Sterlingas. Tas bohemiškų nuotykių draugas, tas atidus pašnekovas, tas geranoriškas Londono kritikas visada turėjo nuodų, taigi – raktą, kuris pagelbės bet kurią akimirką iškelti iš šio pasaulio.

Būtent Sterlingas praminė Londoną Vilku. Kalifornijos menininkų bohema gražuolį Sterlingą vadino Graiku.

Londono sveikata silpo. Siužetai seko. Havajų ciklas neprilygo šiaurės apsakymams, rafinuotas ir moralizuojantis romanas „Mėnulio slėnis“ nesujaudino nei skaitytojų, nei bičiulių, nei kritikų – nebuvo jame „Baltosios ilties“ skausmo, nevilties, ryžto.

Siužetus Londonas retsykais pirkdavo. Netoli jo namų dažnokai būriuodavosi valkatos, laikantys Londoną saviškiu – juk ir jis bastėsi po visą žemyną, tad kodėl nepaprašius paramos? Parama pasireikšdavo ir tokiu būdu: tu man istoriją, aš tau pinigų. Vieną kitą siužetą pirkto iš Sinclairio (Sinklerio), Lietuvoje gerai žinomo romano „Džiunglės“ autoriaus. Itin atidžiai Londonas skaitė laikraščius – ieškojo juose viliojančių istorijų.

1916 metų liepą Londonas, nors ir labai ligotas, dar lankė valstybinę mugę Sakramente – juk turėjo daugybę planų savo ūkyje.

Lapkričio mėnesį jis laimėjo bylą teisme, iškeltą jam dėl užtvankos. Ta proga pakvietė kaimynus, pralošusius teismą, susitaikymo pusryčių. Aprodė užtvanką, ir visi sutiko, kad kaimynų ūkiams ji nepakenks.

O dar Londonas planavo nukeliauti į Niujorką, dar norėjo įsigyti kelis žemės sklypus, dar kvietė paplaukioti laiveliu po Merito ežerą abi dukras ir jų mamą Bessie.

Merdintį Londoną jo kambaryje rado įseserė Eliza. Rado ir morfijaus tuščią buteliuką, ir švirksštą. Mes nežinome ir niekada nesužinosime, ar morfijus gelbėjo nuo inkstų ligos nepakečiamų skausmų, ar...

Jack London's Rendezvous – pasimatymas su Jacku Londonu. Taip dabar vadinamas baras, kuriame narsusis jūreivis ėjo gyvenimo mokslus, patirdamas pirmąsias svarbias progas. Baras, kuriame mielai apsilankyčiau.

Kita vertus, prisimindami Londoną galime sučiulpti kuo paprasčiausią ledinuką – lėtai, skanaujant ir apmąstydamis seniai praėjusias aukso ieškotojų dienas. Ne tik jas. Ir aukso gyslas, kurios ne taip jau toli nuo mūsų.

Gintarė ADOMAITYTĖ